

SOMARI

- P. 3 *Lo mòt del Cap-Redactor*
Lo mòt del President
P. 4 Prèmi Literari Pau Froment
P. 5 Dictada Occitana 2008
P. 6 Rendut-compte Amassada Generala
P. 9 Rendut-compte Amassada CA
P.11 Enigmas
P.13 Lo gat panaire
P.14 Lo gaton e lo Gaspard
1907 e l'occitan
P.18 *Cantalausa*
P.22 *Lo cementèri*
P.24 *Poèmas*
P.26 *Tres contaralhas*
P.28 L'occitan blos : "Ieu mangi, tu manjas"
L'occitan blos : "Èra l'estiu de Sant Martin"
P.29 Dins l'edicion
P.30 Provèrbes

Director de la publicacion : *Marcèu Esquieu*
Escola Occitana d'Estiu
16 carrièra de Pujols
47300 VILANUÈVA d'ÒLT
Tel & fax : 05 53 41 32 43
Corrièl : eoe@wanadoo.fr

Camins d'Estiu

AUTON-IVÈRN
de 2007
Numerò 97

Abonament **10 €**

Fotò Sabina

REVISTA DE L'ESCÒLA OCCITANA D'ESTIU

Lo mòt del Cap-Redactor

Tardièr que tardièr, totjorn, lo “Camins d’Estiu” !
Per un fum de causas, seriosas... o pas...
Vòli pas espepissar mai sus la question...
Dirai, solament, es a causa de ieu, que malautèjèri plan, las tres mesadas...

“Piu ! piu ! piu !”

Ploretz pas ! Sèm totjorn vius !”

E, un còp de mai, adès, serà l’alba !

Marcèu ESQUIEU

Lo mòt del President

Pas que de fenhants !

Quand escriviái lo darrièr “mòt”, erèm a nos causr un novèl president... de la Republica. Dempuèi qu’aquel president es en fonccion - e ja abans, del temps de la campanha -, la paraula que s’ausis lo mai es benlèu “trabalh” “que nos vòlon far trabalhar mai per...”, que la “França que se lèva d’ora” es venguda la referéncia, que los caumaires son pas que de fenhants, sens parlar dels malauts en arrèst de trabalh, que los vièlhs devon trabalhar mai longtemps, que los fonccionaris e totes los emplegats dels servici public son tròp nombroses per se partatjar lo trabalh qu’an a far...

Nosautres occitans, “miègjornals” - òmes del mitan de la jornada, moment que s’i fa prangièra -, sèm acostumats, fa bèla pausa, a nos véser dins lo miralh que nos presentan lo monde del nòrd coma canhoses, fug-l’òbra, brodoses.

Al moment que lo nòstre president “vòl botar la França al trabalh”, auriam, mai que los autres, a nos far pensaments e a “*tremblar*” coma los pèsca-fins de la cançon.

Çaquelà, entre las paraulas presidencials s’ausís de mai en mai un discors sus çò que començan d’apelar una vertadièra malautiá : l’estrès, l’ànsia. Aquela novèla malautiá, de mai en mai expandida, que pòt menar a la depression, al suicidi, a la folia, sens parlar de totes las afeccions psicò-somaticas es directament ligada ... al trabalh e al tròp trabalhar !

Seriá benlèu ora de soscar a tornar botar l’òme al centre del trabalh, de tenir compte de las condicions naturalas, del climat (lo famós solelh per nosautres), culturalas, identitárias per l’organizar e pas mai aplicar pertot e totjorn los esquèmas generals, estandards que nos venon de París o pièger de delà la Mar Granda.

A l’ora qu’escribi aquelas regas, lo nòstre president se’n torna del Maròc, que s’i es avisat que la Miègtèrranèa es lo rescontre entre Orient e Occident, e que ne vòl far un luòc d’escambis, puslèu qu’un luòc de conflictes... çò que se passava ja al sègle XI en çò nòstre, al país dels fenhants ! E de defendre la nòstra cultura, de voler restaurar la nòstra civilizacion seriá pas d’actualitat ? Seriá sens interès per la nòstra epòca ? E seriam de passadistas ?

Anèm, avèm lo nòstre mòt a dire dins l’organizacion del monde d’uèi en tornar legir la nòstra istòria, la nòstra filosofia, las nòstras valors.

Per aquò far, nos demora encara... fòrça trabalh !

Bernat BERGÉ

Prèmi Literari Pau Froment

Lo Dissabte 24 de Novembre de 2007 se debanèt dins la sala del conselh municipal de Pena d’Agenés lo 36^{en} Prèmi Pau Froment.

Dòna Sylvia Boyer, adjunta a la cultura representava lo Conse empachat ; Miquèu Bertomiu convidat d’onor, èra president de sesilha.

Dins la sala claufida de mond los escolans de Monsempron e Pena d’Agenés, ambe l’ajuda

calorosa de Frederic Fijac, presentèron danças e lectura de poèmas de Pau Froment ; foguèron recompensats per un diplòm per cadun ; lo prèmi Floretas de prima es d’ara enlà consacrat.

Èra l’escasença per miquèu Bertomiu de nos parlar del long trabalh complit per ensajar de far dintrar la lenga nòstra a l’escòla, o faguèt ambe esmoguda e estrambòrd.

Venguèt l’ora per Monsur Loyal-Esquiù de balhar las rescampensas :

- Patrick Delmas obtenguèt lo Prèmi Flors de Prima per son òbra teatrala en camin ; Cristian Rapin expliquèt coma cal l’interès d’una creacion teatrala occitana e populara.

- L’autre Flors de Prima anguèt a Jacme Fijac per son libre “*La lenga en boiga*” ; Max Lafarga ensajèt de mostrar çò que podiá aportar aquel trabalh fach de rason e d’esperenças.

- Joan Fournié recebèt lo Prèmi Pau Froment per l’ensem de son òbra ; laquala nos diguèt Felip Carbona es plan fòrta, aprigondida e sensibla ; lo novèl premiat es a l’encòp poèta, istorian, lexicolog, jornalista, collaborator de mantunas revistas...

Se clavèt la sesilha per una parladissa tras qu'interessanta de Joan-Pèire Tardiu sus Pau Froment écrivain français ; e òc...

Aperetiu, repais dels bons a Negre, sera teatrala amb la pèça de Patrick Delmàs "*Sens tu fariam*", un còp de mai aquel Prèmi Literari Pau Froment foguèt una brava capitada.

Max LAFARGA

Dictada Occitana 2008

Dissabte 26 de Genièr a Vilanuèva d'Òlt

L'Escòla Occitana d'Estiu organisèt, lo dissabte 26 de genièr, a Vilanuèva d'Òlt, la oitena edicion de la Dictada Occitana. Ongan 32 vilas an organisat aquela dictada a l'encòp : *Aurenja (84), Aush (32), Barcelona (Catalonha), Besièrs (34), Bordèu/Pessac (33), Canas (06), Castras (81), Cauris, Lavercantièra, Limonha (46), Charreç (16), Espalion, Luc-Primaube (12), Foish (09), Gramat (46), Granada (31), Lende (63), Lo Puèi de Velai (63), Lo Motàs (34), Mende (48), Montalban (82), Monteimar (26), Monhòrt-en-Shalossa (40), Murèth (31), Narbona (11), Niça (06), Nimes (30), Orlhac, Sant-Flor (15), Ortès (64), Sant-Africa (12), Sant-Papol (09), Seilhac (19), Setème de Provença (13), Tarba (65) e Vilanuèva d'Òlt (47).*

Un trentenat de candidats (7 escolans, 3 collegians, 10 liceans e 8 adultes) an participat a n'aquela Dictada de Vilanuèva.

Lo tèxt de la dictada èra tirat del libre de Miquèl Décor "**L'ase de Josèp**", colleccion Bib'Òc.

Del temps de la correccion, la Maria-Odila Dumeaux, acompanhada del Joan-Estève Monier, nos a contat istorietas, devinhòlas...

De mai ongan, del temps de la Dictada, lo Patrici Gentié e lo Pèire Boissière donèron una conferéncia suls Noms de luòcs de la comuna de Vilanuèva d'Òut : an presentat lor recèrca sus la toponimia de la comuna. Un vintenat de personas an participat a n'aquela conferéncia.

Obtenguèron lo

- 1° prèmi adultes : **Maèla CLOAREC** de Pujols (47)
(1 bon de 300 € per 2 personas en cambra d'òste dins l'Avairon pendent l'Estivada de Rodés 2008+ 1 camiseta ofèrta per *Qu'es Aquò ?*)
- 1° prèmi liceans : **Pauline GUILBAUD** de Moulinet (47),
(1 balador MP3/MP4 + 1 camiseta ofèrta per *Qu'es Aquò ?*)
- 1° prèmi collegians : **Wafaë GARNI** de Monsempron-Libos
(1 balador MP3/MP4 + 1 camiseta ofèrta per *Qu'es Aquò ?*)

- 1° prèmi escolans : **Anissa GARNI** de Monsempron-Libos
(1 balador MP3/MP4 + 1 camiseta ofèrta per *Qu'es Aquò ?*)

Cada participant ganhèt un saqueton amb una caçòla al fètge gras de Solelha, un pega-solet *Qu'es Aquò ?*, un n° del jornal occitan La Setmana, e una règla de l'EOE.

Mercejam los nòstres partenaris, lo Conselh Regional d'Aquitània, lo Conselh Regional de Miègjorn-Pirenèus, lo Conselh General d'Òlt-e-Garona, la Comuna de Vilanuèva d'Òlt, lo Musèu del Fètge Gras de Solelha, La Setmana e l'entrepresa *Qu'es Aquò ?* (vestit occitan).

Rendut-compte de l'Amassada Generala

del 12 de Genièr de 2008 a Vilanuèva d'Òlt

18 personas presentas e 16 personas desencusadas.

Lo President mercejàt las personas presentas e las que s'èran desencusadas.

1) Bilanç moral de las activitats de l'annada

Lo President presentèt un bilanç negre : un aflaquiment dels benevòls, res de fait en defòra de l'escòla...

Çaquela de causas fuguèron feitas pendent l'annada :

- dempuèi lo mes de març de 2007, farà un an, que l'Escòla Occitana d'Estiu es a la vila, a Vilanuèva d'Òlt. Es installada dins un local de 2 estatges + 1 planpè amb veitrina. Mas abans i agut de trabalh ! Netejatge, petaçatge, pintura, bricolatge... e aprèp mudason e recaptament. Mercé a totes los benevòls e a las bonas voluntats qu'an participat a la bona installacion de l'EOE.

- en agost l'EOE 2007 : bona participacion, un pauc mai qu'en 2006, ambient gaujós, qualitat e quantitat dels corses, expausats, talhièrs e seradas.

Qualquas decas mencionadas dins las evaluacions : lo manjar, l'ecologia de l'estanquet (destriatge selectiu), lo bruch pendent la nuèit, los drollets pendent las conferéncias, lo prètz...

Al nivèl pedagogic : manca de presentacion dels corses e dels nivèls, manca d'expausats basics pels novèls, longor de la velhada dels estagiaris...

Qualquas prepausacions feitas : un trombinoscòp per conèisser la còla pedagogica, clarificar la nocion de nivèl, una sala d'estudi...

- en setembre, participacion de l'associacion a "*Terre d'Asso : rendez-vous des associations lot-et-garonnaises*" :

estand de presentacion de la nòstra associacion, exposicions de libres occitans e panèls presentant las activitats occitanas (la lenga, los medias, l'ensenhament de la lenga...).

- a partir del mes d'octobre, l'EOE aculhís dins son local lo grop del Cors occitan per adultes menat pel Frederic Fijac, cada dimècres de ser.

- a la fin d'octobre, l'EOE participèt al Salon del Libre de Vilanuèva d'Òlt amb un estand de libres e CD occitans

- en decembre, per desvelopar las vendas de libres, CD e camisetes Qu'es Aquò ?, agençament del burèu e de la veitrina, comunicacion dins las escolàs, collègis e licèus del departament, dubèrtura excepcionala dissabte de matin...

- fin de decembre, l'EOI plan organizada e menada pel Vincent Rivière : un vintinat d'estagiaris (coma de costuma), qualitat de la pedagogia e de las seradas, luòc adaptat, mas pauc de participacion e de dintradas als espectacles...

Intervencion de l'Estève Roux : dins cada associacion, quand i a un cambiament, una mudason, i a totjorn un moment d'afloquiment aprèp, lo temps de tot installar, de prendre sas marcas.

Qualques prepausicions per l'EOE : i a de causas de far entre l'EOE e l'IEO Aquitània, de mai l'EOE es partenària del label Parlesc (per l'ensenhament de l'occitan), far una mutualizacion entre l'IEO 47 e l'EOE...

2) Bilanç financer de las activitats

* l'EOE 2007 : qu'es lo bilanç sonque de las despensas e recèptas ligadas directament a l'estagi, sens lo trabalh de la Sabina. Benefici de 5000 €, mas 2000 € de benefici en mens per rapòrt a l'an passat : lo còst de l'albergament a aumentat, mai de despensas per las seradas, mens de librariá...

* l'EOI 2007 : qu'es lo bilanç sonque de las despensas e recèptas ligadas directament a l'estagi, sens lo trabalh de la Sabina. Pèrta de 1700 € : baixa del prètz de l'estagi, augmentacion del còst seradas, pauc de dintradas espectacles.

* Bilanç annada 2007 : pèrta de 10 000 €, s'explica per : cambiament de material de burèu, agençament del burèu + veitrina, augmentacion de l'impòst, còst de l'emplegada completament a la carga de l'asso... Çaquela entre la venda de Picapol e la crompa del novèl local, i a una resèrva de 25 000 € (normalament prevista per l'agençament de l'estatge).

Fin finala nos cal trobar 10 000 € per an per poder gardar lo nòstre emplèc e far fonccionar l'asso. Ara que i a una politica en favor de las lengas regionalas al Conselh Regional d'Aquità-

nia, caldriá rescontrar lo Conselh Regional per presentar l'EOE e benlèu tocar mai de subvencions. Per la Region Miègjorn-Pirenèus, caldriá melhorar lo dorsier de demanda de subvencion. Per poder aculhir mai d'estagiaris qu'an lor formacion pagada per d'emplegaire, caldriá tornar demandar un n° d'agreument formator.

3) Eleccion del CA e del Burèu

* Eleccion del CA : *Ivon Bales, Bernat Bergé, Joseta Brajon, Olivier Caponi, Felip Carbonne, Gèli Carbou, Maèla Cloarec, Maria-Odila Dumeaux, Terèsa Duverger, Marcèu Esquieu, Elèna Fave, Frederic Figeac, Bernadeta Fournié, Maria Garrouste, Patrici Gentié, Tièri Hue, Manu Iso-pet, Joan-Felip Joulia, Max Lafargue, Carolina Lecerf-Epples, Joanina Laloubère-Lefèvre, Valeria Marty, Joan-Pèir Miner, Cristian Rapin, Renat Rasset, Vincent Rivière, Estève Roux, Joanton Roux e Martina Tardif.*

* Eleccion del Burèu : per de rasons internas, repòrt de l'eleccion a una amassada del CA venenta.

4) Dictada occitana 2008

* Per dubrir aquela manifestacion al monde non-occitanista mas interessats per la cultura, prepausicion de far una conferéncia sus la toponimia (estudi dels noms de luòcs) de las carrièras de Vilanuèva per Pèire Boissière.

* Animacion : film occitan, contes per Maria-Odila Dumeaux...

* Lectors : Marcèu Esquieu e Bernat Bergé

* Correctors : Jan-Pèir Miner, Frederic Fijac, Miquèu Lapouge, Patrici Gentié, Bernat Bergé...

5) Estagi EOE 2008

* Datas : en fonccion de la dintrada escolara qu'es de mai en mai d'ora, son fixadas :

34ª EOE del Dimenge 10 al Dissabte 16 d'agost

* Programa de las seradas :

- Dimenge 10, Serada d'acuèlh e Balèti : la cal trabalhar e presentar los punts magers sonque, e far un papafar d'acuèlh donat abans la serada als estagiaris amb lo detalh. Presentacion jos fòrma de juòc ? Realizar e afichar dins lo corredor un trombinoscòp.

- Diluns 11, Serada contes (1h30) e Balèti

- Dimars 12, Serada Cinema occitan e Balèti

- Dimècres 13, Balèti a cantar amb lo grop Rasim Doç

(*Pèire Boissière, Sofia Dixtude e Le Meur*)

- Dijòus 14, Serada dels estagiaris

- Divendres 15, Serada occitano-catalana : Concèrt e Balèti amb lo grop Gai Saber e 1 grop catalan.

* Exposicion prepausada : sus Louisa Paulin amb presentacion e conferéncia de Jordi Blanc.

6) EOI 2008

Cambiament de datas ? de luòc ?

7) La comunicacion

Utilizar las adreïças de corses per adultes mencionadas dins los papafars “L’occitan je m’y mets” de l’IEO.

Site internet : dins un 1er temps aver una jornada de formacion amb Estève Roux per saber metre a jorn lo site.

Adesion a Convergéncia occitana a Tolosa, permetrà d’expandir la promocion de l’EOE sus Tolosa.

8) Projèctes novèls

* utilizacion del nòstre local : centre de ressorcas (toponimia, revirada), librariá (es ja en plaça), servici de traduccion, acuèlh del grop que seguisson los corses per adultes (ja en plaça), ...

* edicion : prepausicion de publicar lo libre de Bernat Bergé “Un còp èra la salcissa”. Donc 2 prepausicions : siá l’EOE publica lo libre e totes los beneficis son per ela, siá l’EOE participa sonque a la difusion del libre e aurà 33 % sus las vendas. Mèfi que vendre los libres es pas aisit... Estudiar lo còst del libre, lo mòde d’estampatge.

Rendut-compte de l’Amassada del Conselh d’Administracion

del 9 de Febrièr de 2008 a Vilanuèva d’Òlt

13 personas presentas e 9 personas desencusadas/29 personas al CA 2008. Lo President mercejèt las personas presentas e las que s’èran desencusadas.

1) Eleccion del Burèu 2008

Manteniment de l’estructura del burèu.

Vòte a bulletin secret : 17 vòtes (amb los poders), 16 per, 1 blanc e 0 contra.

Burèu elegit : - President, *Bernat Bergé*

- Vici-presidents : *Jan-Pèir Miner, Olivèr Caponi e Vincent Rivièr*

- Clavaire : *Patrici Gentié*

- Clavaire adjunt : *Frederic Figeac*

- Secretària : *Maèla Cloarec*

- Secretària adjunta : *Terèsa Duverger*

- President onorari : *Marcèu Esquieu*

2) Ligams amb l’IEO

* dins l’amira de l’ensenhament pels adultes

* per rapòrt a l’aflaquiment de l’IEO 47, lo trabalh de l’EOE seriá de tornar prene en man l’IEO 47

* IEO, interlocutor del Conselh Regional d’Aquitània

* federar los moviments del 47 per aver mai de pès

* de veire se en venir sòci de l’IEO, l’EOE serà pas mai una associacion ? de contactar d’autres seccions que fonccionan aital (per ex. Per Noste en Pirenèus-Atlantics).

* los sòcis de l’EOE seràn sòcis de l’IEO tanben ?

* mèfi de gardar l’identitat de l’escòla e una autonomia

3) Seisena EOI

* data : serà en ivèrn 2008 mas a las vacanças de febrièr 2009, pendent las vacanças de la zòna de Tolosa.

* public : a la debuta en 2003 lo public èra d’estudiants e liceans, mas en 2007 lo public èra d’adultes e pauc d’estudiants o liceans. La demanda a donc cambiat, es passada de corses e léser a corses e estudis.

* luòc : de segur en Miègjorn-Pirenèus. Prepausicions : Sant Antonin (82), vilòta pròcha de la montanha per ex. Lavelanet, al Mortis chalet a costat de Sant Beat (31), dins l’Aubrac... Far de prospecion e de prendre la decision del luòc per la fin de mai, que la pub deurà èstre prèsta per l’EOE 2008. Prepausicion de Chantal Marcos : se EOI pròcha d’Aquitània, benlèu possibilitat d’aver lo grop Nadau en partenariat per 1 concèrt, animacions...

* aver un musician o un grop per animar pendent tot l’estagi los talhièrs danças, los balètis, los repaisses...

4) Lo local a Vilanuèva

* Dobertura de la botiga (vendas de libres, CD, DVD, camisetes...) : diluns al divendres 9h-12h30 e 14h-17h (16h lo divendres). Vendas en decembre de 2007 : 216 €. Vendas en genièr de 2008 : 220 €. La frequentacion, son de monde que venon per crompar, pauc per aver d’entre-senha. Tip de vendas : aisinas pedagogicas e CD.

* acuèlh del cors per adultes

* tornar lançar la publicacion d’articles dins La Despacha, Sud-Ouest

* metre una ensenha defòra per la visibilitat : prospecion d’un nom pel local

* las animacions al dintre del luòc : bibliotèca (centre de ressorcas), far de cartas postalsas...

5) Edicion

* Decision de publicar lo libre de Bernat Bergé "Un còp èra la salcissa" e illustrat per Frederic Figeac, a condicion de fargar un dorsier de subvencion e de s'entre-senhar s'es possible de zo far en cors d'annada.

* Se lançar dins l'edicion per tocar de subvencions per pagar l'emplèc ? Que publicar ?

* Far far una formacion de maquetista, mesa en pagina de libres a l'emplegada

* Libre/CD amb tèxtes publicats dins Camins d'Estiu ?

6) Site internet

* Prepausicions de Domenge Chateau-A.de tornar far nòstre site e de formar Sabina per lo gerar. De contactar Domenge.

7) Camins d'Estiu

* Lo n° 97 va sortir, serà mandat a la debuta de març

* Lo n° 98 previst pel 15 de mai : de demandar d'articles ara per aver tot a la fin de març

8) Estagi EOE 2008

* i aurà la Bicicletada pendent l'EOE

* prepausicion de far 1 CD de presentacion de l'EOE per poder far publicitat

ENIGMA del 13 d'agost 2007

Un òme es a l'ostal. Òm truca a la pòrta : «*dintratz*» dich l'òme. Quo's lo factor : saluda l'òme e l'i dich «*ai un còlis per vos*».

Lo factor dobris lo còlis . Dins lo còlis i a un braç uman e un mot : «*veses ai tengut paraula*».

Que s'es passat ?

Una solucion perpausada per un collectiu del cors de l'Olivier CAPONI a l'EOE 2007.

L'afar se debana pendent l'ivern dins un vilatge de l'Aubrac a la tombada de la nuèch.

Cadun sap que dins aqueste país l'ivern es plan freg amb una nèu abundosa que, subretot la nuèch, amaga lo paisatge.

Quo's aital dins lo vilatge de «*Santa Tòca*» e i a pas degun defòra per se passejar pels caminòls, nommàs lo curat que tòrna de la gleisa per anar se rescondre dins lo canton de la chimenèia del seu ostal.

Tot d'un còp ausís un bruch coma un gemiment e vei un òme que se trigòssa dins la nèu, las doas mans sarradas sus la camba.

«*Soi nafrat*» dich l'òme. Lo curat, qu'aviá fach la guèrra de 14/18 coma infirmier, lo te carga sus l'espatla, lo pòrta a l'ostal, lo bòta dins son lèit, l'i fa beure quicòm de caud e sul lamb l'i sonha la camba.

L'òme se pensa reviuat : «*grand mercès, avetz salvat la vida d'un servidor de Diu !*»

«*Soi tant plan uros que soi lo curat del vilatge*».

«*E io soi lo nonci apostolic que fa una inquesta dins aqueste país suls parròquians e lors curats. Mas digatz-me se pòdi far quicòm per vos ajudar dins vòstre parròquia ?*»

«*De segur sénher nonci, podetz me far ajuda : Vesetz, l'ivern los parroquians demòran dins l'ostal, a la prima e a la davalada son a corre las fedas, e l'estiu - quand son pas a l'Estivada de Rodes o a l'Escòla occitana d'estiu - fan las fièras e quicòm mai. Alara los vesi gaire ben a la gleisa !*

Endonc, Senher Nonci, ai pensat que vos que setz pro en plaça al Vatican.... poiriatz far balhar a la gleisa un tròç d'ossilhon de l'esqueleta de nostra Santa Toqua.

De segur, aqueste òs fariá venir fòrça mond a la gleisa .»

«*Farai çò que cal !*»

Faguèt çò que caliá !

E dos meses aprèp... lo curat es a l'ostal. Òm truca a la pòrta : «*dintratz*» dich lo curat.

Quò's lo factor : saluda l'òme e l'i dich «*ai un còlis per vos*». Lo factor dobris lo còlis . Dins lo còlis i a un braç uman e un mot : «*vesetz ai tengut paraula !*»

Un braç de Santa Tòca de segur.... bonjorn vedèls, vacas, fedas...

ENIGMA del 14 d'agost 2007

Un òme dintra dins un restaurant, se sieta e commanda un bistèc d'elefant, n'en copa un tròç e n'en manja un talhon. L'òme pausa los cobèrts sus la taula, sortís del restaurant, crompa un pistolet e se suicida.

PERQUE ?

Una solucion perpausada per un collectiu del cors de l'Olivier CAPONI a l'EOE de 2007.

Cal saupre que l'elefant es una bestia que sent venir la mort e subretot la seune. Quand sent venir la fin de sa vida, va còp sèc cap al cementèri dels elefants per l'i virar los ferres.

Mas l'elefant quand deu èstre tuat a la caça - ai jamais entendut dire que, coma pels vedèls, l'elefant siá elevat en batariá - comença a sentir los caçaires e sap que sa mòrt arriba.

Alara, e sabi pas perque, son còs fa de toxinas que se botan dins sa carn e que l'i demoran totjorn.

Per la compreneson de la seguida, cal dire que aquestas toxinas an de las particularitats estranhas : donan de las ideas negras ligadas amb la mòrt e lors efieches son multiplicats per los que an des las envejas originalas.

Nòstre òme commanda un bistèc d'elefant, mas un bistèc d'elefant n'existís pas e es vertat qu' un talhon de carn a rostir d'elefant se manja cada jorn : nostre òme es un vertadier original.

Alara ? Alara nostre òme que es un original a manjat un talhon de carn d'elefant tuat a la caça e sul còp es ganhat d'idèas negras ligadas a la mòrt.

Crompa un pistolet e se suicidi.

Lo gat panaire

Son dos articles que los enfants de l'Escoleta escriguèron al moment d'un talhièr d'escritura pendent l'E.O.E. La tòca èra d'escrivre d'istorietas en s'inspirant del conte qu'aprenguèron e que juguèron per l'espectacle de l'E.O.E.

Un còp èra un gat panaire que panèt tres mila eurò a la banca. Un autre gat, encara mai marrit l'esperava e i prenguèt los tres mila eurò.

Lo gat panaire diguèt al gat marrit : «*Gat dona me ton argent !*»

L'autre respondèt : «*Te rendrai ton argent quand auràs fait sortir mos amics de preson.*»

Lo gat panaire se'n anèt cap a la preson e demandèt als gardians de faire sortir los amics empresonats del gat marrit.

Los gardians i diguèron : «*Nos cal d'armas e de balas.*»

Sul pic partiguèt en çò de l'armurièr que li donèt d'armas e de balas ; aital faguèt sortir los amics del gat marrit que li tornèt la saca amb los tres mila eurò.

Arribat a l'ostal s'apercebèt que los sòus dins la saca èran falses, en mai la polícia lo venguèt arrestar perqué aviá panat tres mila eurò a la banca.

Lo còr tot macat se rendèt compte que se faguèt engarsar per tot lo mond.

Lo gaton e lo Gaspard

Un còp èra lo Gaspard al restaurant, comandèt d'espaghetti mas un gat que passava i panèt la sieta.

«*Gat dona me los espaghetti !*»

Lo gat i respondèt :

«- *Quand m'auràs donat de lait.*

- *De lait de qué ?*

- *De lait de cabra !*» Cridèt lo gat.

Lo Gaspard se'n anèt a la bòria e demandèt al borièr :

«- *Borièr, dona me de lait de cabra.*

- *Quand m'auràs donat d'èrba.*»

Gaspard partiguèt al prat cercar d'èrba e i trapèt un autre gat, la dalha a la pata.

«*Gat dona me ta dalha per copar d'èrba.*»

Lo gat prestèt la dalha e Gaspard copèt l'èrba. Tornèt a la bòria, donèt l'èrba del prat al borièr e aquel li balhèt de lait de cabra.

Acabèt al restaurant per retrobar lo primièr gat, i donèt lo lait de cabra e lo gat rendèt los espaghetti.

Gaspard mangèt enfin sos espaghetti e foguèt content.

L'Escoleta d'Estiu de 2007.

1907 e l'occitan

Conferéncia presentada a l'EOE de 2007

Un dels mites de 1907 es que seriá estat l'escasença d'una presa de consciéncia regionalista e mai occitana. De qué n'es exactament ? Anam ensejar de balhar de pistas que permetràn de soscar sus la realitat d'aquel mite.

En 1907, lo monde que manifèstan parlan occitan entre eles. Parlan en occitan de la crisi e dels eveniments. Mas l'escòla de la tresena republica a començat d'educar lo pòble, e la màger part dels païsans coneisson lo francés.

Se nòta una preséncia fòrta de l'occitan suls panèus revendicatiús, mas pas majoritària (20 del cent).

A la debuta, la lenga francesa es gaireben sola presenta : òm s'adreissa a l'Estat, doncas en francés.

Los orators fan de discorses en francés.

Las plancardas : presentan a l'encòp lo vilatge e la revendicacion. Pòrtan d'eslogans fòrts e de caricaturas : una sarda amb «*pitance des habitants*», «*mort aux fraudeurs*», «*vive le vin naturel*».

A mesura de las manifestacions, lo registre de lenga càmbia, e un passatge del francés a l'occitan e al catalan se fa. Timidament a la debuta :

« Lo darnièr crostet », « la fam fa salle all llup dal bosc », « aver tant de bon vin e pas poire manjar de pan ».

Puèi se bastisson d'istorietas :

« Serre serre vigneron. I a pas pus de trauc » (St Jean de Barrou)

« Fai nos vendre un pauc mai lo vin

Calma la colèra celesta

Mes vengues pas amb ton chin

Que n'avem pas de pan de resta » (Suplica a Sant Roch de Montpelhièr)

Quals escrivon aqueles panèus? Son pas signats, mas revendicats per l'ensemble del vilatge. Se pòt pensar que mai d'un còp, los felibres locals foguèron a l'origina dels escrits : lo moviment èra fòrt dins los cantons de Narbona, Besièrs, Montpelhièr.

Dins las cançons tanben (estent qu'una de las caracteristicas d'aquel moviment èra lo costat festiu ; s'i cantava fòrça), la lenga nòstra es presenta. Podèm citar dins las mai conegudas : « Glòria als 87 », sus l'aire de la Copa Santa, compausat per Jan de la Pineda alias Paul Albarèl, majoral del Felibridge, membre de « La Cigalo Narboneso » e « La Marselhesa dels vinhairons », autor anonim :

La Marselhesa dels vinhairons

La republica nos penchena

Al ras del còl amb un rastel,

Los ministras son pas en pena,

Elis s'engraissan a vista d'uèlh ! (bis)

E tu pòble de la campanha,

Del temps qu'elis manjan lo piòt

E que coflan lo borsicòt

Te cal crebar dins la caganha.

Armatz-vos vinhairons !

Trapatz vòstres fusilhs !

E anatz engranar

Totis aqueles sadolhs!

Es lo 26 de mai que los tèmas « occitanistas » apareisson dins los discorses dels orators, al meeting de Carcassona.

Es Albert que comença ; dins sas memòrias, ditz que son discors èra pas preparat, e qu'aprofietèt d'una avaria de la veitura per l'aprestar (mas Blanc, d'Argelièrs, membre del Comitac, se

balha la paternitat d'aquel discors, preparat d'avança segon el). Coma vesia las torres de Carcassona, es aquí que li venguèt l'idèa : (discors en Francés)

« ... Totes al drapèl de la viticultura ! Que lo sang galés dels Francés rage dins nòstras venas ! Escrivem una polida pagina d'istòria meridionala, que totes los pòbles s'i vendràn tornar trempar ! »

« Coma als temps de las ancianas crosadas, coma al temps que los albigeses venián defendre, jos las muralhas de Carcassona, lor país e lor fè, l'armada dels vinhairons es venguda campar uèi, al pè de l'antica capitala del Carcassés. Causa tan nòbla ! Causa tan santa ! Nòstres aujols del sègle 13 tombèron en erois per la defendre. Viticultors, mos fraires, serètz dignes d'eles »

Ferrol podia pas demorar enrè. Conesseire fin de la cultura, de l'istòria e de la lenga nòstras, torna prene lo motiu dins un discors encara mai violent (en francés tanben) :

« Dempuèi qu'assisti a aquel prodigiós moviment de la poblacion de Lengadòc e de Catalonha francesa per reclamar directament al governament çò que 10 ans de planhs an pas poscut obtene, un remembre me perseguís, es lo remembre d'una altra misèria granda que gaireben 800 ans an pas poscut escafar, vòli parlar del miègjorn albigés, devastat, pilhat, mes a sac pels barons del Nòrd. E dins ma memòria canta lamentablement lo complanh del trobador plorant sul seu país malurós : (cita aquí Bernart Sicart de Maruejols en occitan)

Ay, Tolosa e Provensa

E la terra d'argensa

Béziers e Carcassés

Que vo vi, que vos voi

Tanlèu aqueles discorses pronónciats, una partida de la premsa parisenca, ela, brandirà la trèva del separatisme. Sens dire qu'abondèt vertadièrament dins aquel sens, aquela tèsi ajudarà Clemenceau al moment que la repression s'impasarà.

A aquel moment, totes los felibres, e mai los caps del moviment, se viran cap a Mistral, en plena glòria a la seguida de son premi Nobel per li demandar de presidir lo recampamaent de Montpelhièr.

Manda alara un telegrama al comitat d'Argelièrs :

« Vivo la terro maire e l'abitant que la bolego. Plus de politico. Union en Lengado. F. Mistral. »

Mas se mefisa de la recuperacion politica socialista e de las voluntats separatistas d'unes. A mai, es en tractacion per la dobertura pròcha del seu musèu arlatenc e se vòl pas tròp comprometre.

Mandarà un segond messatge d'encorajament dempuèi Avinhon, per las fèstas grandas de Provença :

« Li patrioto de provenço, acampa vuei a Avinhon, mando a si compatrioto li vigneiroun dou Lengado, lou counfort calourent de sa fraternita e de sa plena communioun dins sa demanda mai que justo ».

Mas lo sosten anirà pas mai luènh.

Es segur tanben que Ferrol, lo revolucionari, caressarà un momenton un esper separatiste pel miègjorn rotge. Cal pas doblidar que 26 ans aperabans, Narbona coneguèt un moviment comunaliste. Se parla al mes de junh, aprèp la demission de las municipalitats, de comunas federadas. Mas cal aver en tèsta tanben que la mager part dels manifestants son republicans e patriòtas (los drapèls presents dins las manifestacions son blau blanc roge). Per intelligéncia politica o per pragmatisme, Ferroul anirà pas jamai fins a la revendicacion separatista. L'ennemic es lo fraudeire, lo blederavièr, mas pas lo govèrn ni la nacion. Los deputats radicals locals sostenon lo moviment, Albert el meteis es proche del partit radical al poder.

Jamais tanpauc lo moviment s'expandirà cap a las autras regions occitanas, quitament viticòlas. I aurà de sosten d'estudiants de la facultat de Tolosa e la participacion d'unes Provençals e Bordaleses mas demorarà limitat mai que mai als quatre departaments de la region.

Cal pas doblidar que dins las tropas de la repression se trapan tanben d'occitans (Cantal, Droma, Lion).

Mas demòra que pel primièr còp, la lenga regionala ven lenga de revendicacion per pausar la diferéncia entre lo Nord e lo Miègjorn.

« Il y a donc chez les participants aux meetings, le sentiment diffus de l'appartenance à une communauté, une volonté certaine d'action collective dans la démonstration de force, sans que se fassent jour, de façon claire et ordonnée, des revendications identitaires qui auraient dépassé la chaleur collective des grands rassemblements » (J.P. Piniès, 1907 l'album de la mémoire. Garae Hesiodé.)

La volontat tanben d'aqueles manifestants es de viure e trabalhar al país (semblariá qu'aquel eslogan siá pas nascut sul Larzac dins las annadas setantas, mas plan en 1907 !).

La mitificacion d'aquela presa de consciéncia regionalista serà afortida dins las annadas setanta, al moment del crosament de la revendicacion autonomista amb los moviments dels comitats d'accion viticòlas, en particulier per de cantaires coma Marti : E dins mon vilatge

Quand la vinha va mal,
Dins mon vilatge,
Nos cal barrar l'ostal.
Podètz cantar, cigalas !
Si lo vin va mal,
Sus nostra tèrra blanca
Marcelin tornarà.

(Claudi Marti, E tu mon vilatge)

Ives SÉGUIER

“Cantalausa”

Expausat-conferéncia a la 32ª Escòla Occitana d'Estiu

Loïs Combas dit “Joan de Cantalausa” nasquèt lo 30 de mai de 1925 a Bedarius dins Erau.

Quand a 4 ans, sos parents tornan a Montfranc dins Avairon, país d'origina de la familha mairala, que i van far valer una pichota bòria de tres ectares.

Aviá 13 ans quand son paire moriguèt.

Après lo Certificat, deven pensionari al Pichon Seminari de Belmont.

Pendent las vacanças, ajudarà la seuna maire e son fraire Emili als trabalhs de la bòria. A jamai oblidat sa joventut, lo trimatge de païsan, las tristas annadas de la guèrra, las condicions de vida modèstas, los sacrificis realisats : tot aquò a fargat sa personalitat per la vida.

En Octubre de 1943, dintra al Grand Seminari de Rodés.
Puèi, es lo servici militar en Alemanha.

A son retorn, serà en 1947, secretari de la Comuna a Montfranc.

Retorn al Grand Seminari en 1949.

Serà ordenat prèire lo 29 de Junh de 1951 en la Catedrala de Rodés.

Nomenat mèstre d'internat al Pichon Seminari de Sant Pèire a Rodés, sa set d'aprendre, d'anar al davant dels autres, lo quitarà pas pus : sejours en Anglatèrra, licéncia en letras classicas e licéncia d'anglés obtengudas a Tolosa, sejour al licèu anglés de Chichester en qualitat de professor de francés.

Nomenat curat de la parròquia francesa de Nòva Iòrc, rencontra de personalitats del mond politic, artistic e de la societat civila : lo Rus Gromyko, lo Francés Couve de Murville, l'Alemand Von Hildebrand, los Americans Dorothy Day, Martin Luther King, la Francesa Edith Piaf. Escotel lo : "Un matin de setmana, a la sacrestia, me cargavi la casubla per dire la messa. Qualqu'un tustèt a la pòrta. Una femnòta ennegrisida dintrèt, acompanyada per cinc o sièis domaisèlas pimparèlas e mirgalhadas "Soi Edith Piaf, me diguèt l'ennegresida. M'agradariá que diguèssetz la messa per mon grand amor Marcèl Cerdan". Prometèri de dire la messa demandada... Ela demorèt una mesada a Nòva Iòrc, una mesada triomfala. E tornèt mai d'un còp a la messa."

Retorn a Rodés ; alara se seguisson los encastres de gropes d'escolans, los camps, los viatges en Itàlia, en Espanha, puèi en 1964 tornar als Estats Units, al Colorado. Altre país que lo marcarà per totjorn, en 1968, al moment d'un viatge d'estudis : Índia.

Tornat a Rodés, ensenja alara l'anglés dins un collègi e assumís tanben la foncion de susvelhant.

Es a la debuta de las annadas 1970 que va se revelar la granda aventura de sa vida, son enrabiadura per l'Occitan. A 45 ans, se ronça a tot perdut dins l'estudi e l'aparada d'aquesta lenga ambe un vam remarcable.

Professor d'Occitan dins los licèus de Rodés, redigís de manuals pedagogics en Occitan, puèi un *Diccionari illustrat*.

Seguiràn nombrosas reviradas, demest lasqualas, *Los evangèlis (la Bona Novèla)* a partir del tèxt grèc original, lo *Libre de la Jungla*, lo *Cantic dels cantics*, *Las Letras de mon molin*, *Lo Vièlh òme e la Mar*, *Reprim de Giono*, de *Mirgas e d'Òmes*

de Steinbeck ; en mai de bendas dessenhadas d'Asterix per ne citar que las mai remarcablas.

Cercaire infatigable, li caldrà sièis annadas de trabalhs per capitar en 1989, un libre monumental entitolat *Als raïces de la lenga nòstra*, un estudi de las lengas parladas entre 480 e 1080 de l'èra aquesta.

En 2003 publica l'obratge considerat per fòrças coma son obratge màger, lo *Diccionari General Occitan* subre loqual aviá treballat 30 ans : 1022 paginas - 100 000 dintradas - 200 000 definicions, de sinonims, un trentenat de documents.

En 2005, publica *Tèxtes per l'an 3000 e al delà*.

En 2006, son darrièr obratge *Lenga viva* siá 12 000 frasas ambe ilustracions e activitats pedagogicas.

En 2007, doas reedicions (per Cultura d'Òc - Gèli Combes - 71 camin Sant Alòi - 81990 CUNAC) de *Un còp èra e Vida privada d'unes animals* son estadas enriquidas d'un DVD amb la vòtz de Cantalauca.

Vaquí una biografia resumida d'aqueste linguïsta fòra de concors que nos a quitat lo 22 de setembre de 2006.

Qualques testimoniages d'òmes que l'an conegut o qu'an treballat amb el :

- Clamenç PECH - Dins son libre de jovença *Sus los camins de la vida*, un libre testament, intellectual e esperital d'aqueste autor prolífic, daïssa tressusar son esmoguda, sa retenguda, son umilitat malgrat un eretatge tant important o encara sa combativitat.

Cita un vèrs de Guilhèm d'Aurenja : "*L'espèr es pas necessari per entreprene, capitar es pas necessari per contunhar*". L'abat Combas agèt paur d'aver vodat tant de temps per res, a sa lenga... La preséncia de son diccionari sus fòrça burèus o tauletas de nuèch, la meteïssa enveja capuda de tornar aprene la seuna lenga, generacion aprèp generacion e la volontat persistenta de veire lo mond segon un autre crivèl, l'aurián lèu fach, rassegurat.

- Sèrgi GAIRAL - Darrièr l'òbra i a un òme e quin òme ! Un òme a l'encòp simple e excepcional. La lectura de sas memòrias me confirmèt una de sas qualitats extraordinàrias, sa memòria. Jamai ai legidas de descripcions tan precisas e detalhadas dels paisatges americans o de la vida en Índia. Cossí s'èss possible de se remembrar tot aquel vocabulari tocant a las divinitats, a las gents, als vestits, a las costumas... ?

Cap d'especialista auriá escrich mièlhs qu'el ! E tot aquò dins un Occitan d'una riquesa incresable ; per dire d'avançar mai rapidament abans de se lançar complètament dins l'estudi de

l'anglés, memorèt 20 000 mòts e après, agèt pas lo mendre problèma per dintrar dins una lenga que parlava correntament.

Descobriguèri sa memòria tan lèu que comencèrem a trabalhar ensems 10 ans fa. Se remembrava quand e ont aviá entendut (o legit) tal mot, tala expression e qual l'aviá emplegada. Ne soi encara a me demandar cossí òm pòt conéisser tan prigondament una lenga. Cal l'aimar fòrt plan, mas aquò sufís pas ; cal èsser qualqu'un a part, çò qu'èra Cantalauca e cal tanben una capacitat de trabalh fòra nòrma. Quant d'oras passèt a cercar, a legir, a espepissar de manuscrits ancians, a passar minuciosament totes las paginas de mantunis dictionaris o d'autres obratges, a prene de notas.

Per son Dictionari General Occitan, quand encapèt que sens l'informatica i arribariá pas, trabalhèt pendent 6 ans, gaireben nuèit e jorn e enfin lo publiquèt, conscient que i a viá de mancaments e de causas a melhorar. Contunhèt d'i trabalhar per façonar una edicion nòva que se pòt telecargar sul site : <http://Amourdelire.free.fr/tele.html> e que se pòt crompar en CD-Rom.

Dins son libre de sovença òm se maina qu'es pas totjorn aisit d'èsser tanben òme de glèisa per çò qu'agèt qualques dificultats amb la ierarquia. Un prèire que s'interessa aitant a l'anglés coma al latin o al grèc... ? Calguèt que s'embordesquèsse per que l'evesque de l'epòca lo daissèsse perseguir sos estudis.

Li faguèri remarcar qu'èra mai d'un còp passat prèp de la mòrt. Quand los Alemands manquèron lo fusilhar ambe son fraire, quand manquèt s'asfixiar ambe un fornèl de carbon, quand manquèt se negar dins una piscina de Santa Fe, quand passèt còsta d'una sèrp en furor sus un camin de Las Vegas, quand un policier d'Atlanta se virèt cap a el, lo revolver a la man, quand fotografièt un fòl a Bombay ocupat a matar ambe un palfèr totes los que vesia a son entorn.

Foguèt susprés qu'aguèssi remarcat aquò, per çò que per el, èran d'anecdòtas de la vida : tot òme a una fin accidentala o pas.

Parlàvem sovent de Bodon, l'òme mai extraordinari qu'aja encontrat dins sa vida, çò disiá : "A Nòva Iòrc ai encontrat un farramat de mond... Nat òme m'a marcat aitant coma Bodon".

Ieu dirai que l'òme mai extraordinari encontrat dins ma vida es el, Cantalauca.

- Pèire BONNEFOUS, Vicari General a Rodés nos va contar cossí Cantalauca vesia son espartida : "Quand passarà davant ma pòrta en saquejant la dalha, aquela vièlha femna qu'apelam la mòrt, aurai pas subte ni mai m'anarai pas estreimar. Me quilharai tot drech coma un piquet cargat de mos 81 ans e dirai a la

vièlha : "T'esperavi pas tant lèu, mas pòdes venir ça que la, lo blat es meissonat, la palhièira es clavada, los libres e los papièrs son plegats. Ai tenguda la rega. Solide que soi pas sens tecas...". Mas discutarem pas mai... L'ora es l'ora...

Anarai a l'ostal. Cargarai las cauças de velors e los soliers montats. Prendrai la museta, un cunh de pan e un pinton de vin. En passant davant l'estable donarai un còp d'uèlh al tropèl per veire se tot es en règla. Puèi dirai al reveire a totes en quilhant la cana e partirai dapasset pel camin de la comba.

Tirarai drech davant ieu, coma se lauravi lo darrièr selhon.

Tot en caminant soscarai a la vida : las annadas, las bonas e las meissants tornaràn passar coma un liuç.

E tot d'un còp sens prene garda arribarai al paradís.

Quitarai mon capèl coma ai totjorn fach davant lo Bon Dieu.

Tossirai un brifon per far veire que soi aquí.

Alara lo grand Sant Pèire cridarà d'una vòtz fòrta, coma un brau : "Avèm aici Cantalauca qu'arriba "

Un fum de mond sortirà de pertot. Tornarai veire mos parents, la familha, los amics e la fèsta tornarà reprene de pus fòrt.

Una fèsta que s'acabarà pas jamai."

Carles PONS

Lo cementèri

Aimi plan me passejar pels cementèris. Aimi la patz d'aqueles endreits, lo silenci, coma se, quitament, las pèiras se retenían lo buf, los cipressiers que s'estiran cap al cèl, l'olor de tèrra negra mesclada a la que demora als flòcs mièg passits e coma a una punta d'encés que trigòssa dels darrièrs enterraments e que la bisa capita pas de caçar. Sentissi dins la tèrra coma una promessa de vida, embarrada, contenguda, dins un umús enriquesit de sègles de cendras. Sentissi l'espèra de la terrada prèsta de noirir coma lo ventre d'una femna grassa que se languís de la semença qu'arriba pas. Dins los cementèris m'agrada d'ausir los sopirs de Demetèr.

De l'arquitectura mortuaria, me'n foti. M'interessan pas los ufanoses de delà la mòrt, los que vòlon resquilhar, falsejar, ensajar d'escapar dins de sòmis de peira al non-rés, desviar l'ofèrta finala del siu còs, embarrar dins un atauc de peira la noiridura de la vida. M'agradan los cantons que los còsses i poirisson dins de caissas de fusta blanca amb dessús una lausa nuda o una estela simplòta.

M'agradan los pichons cementèris del campèstre de las tombas acoconidas a l'entorn d'una gleisòta, d'una capèla, de còps que i a luenh del vilatge, perduts dins los camps. Lo domatge es que, al mai lo cementèri es pichon, al mai las visitas s'i remèrcan ; e al mai lo cementèri es bèl, al mai las tombas modèstas son escasas, que lo marbre pretenciós s'i chapa tot l'espandi.

M'agrada mai d'i anar la nuèit que s'i sentís encara melhor las bategadas de la vida, mas gausi pas, que las visitas de nuèit se fan pas e son totjorn suspèctas, e que de mai las gresilhas ne son barradas. I vau çaquela de quora en quora, mai que mai l'estiu, que m'i arriba de passar nuèits entièras, alongats sus la tèrra tebesa, en m'amagar, d'ombra en ombra, vestit de negre, ombra entremièg las ombras. Mas, de la tardor dincas a la prima, quand l'aire es pron fresc per justificar de se cargar un mantel, i vau lo jorn, en far mèfi.

Estropat dins una capòta ampla que i ai passat pas que lo braç esquèr, lo braç dreit sarrat jos l'estòfa contra lo pitre, coma s'èra en eissarpa, la marga pendent, me passeji a través las tombas coma se ne cercavi una. Agachi, los noms, los ex-votòs, las urnas, mas sustot los medalhons, los pichons retrachs esmaltats, caras d'un còp èra, frescas o passidas, gaujosas o tristas, calhadas en un agach etèrne.

Causissi un retrach de femna, non pas de gojata, mas de femna espelida, pas tròp vièlha, mòrta brot de ròsa o gratacuol, aquò rai, calculi pas lo temps, levat que m'agradan mai las sepulturas las mai ancianas. Agachi aquela cara, joinessa d'un còp èra, aqueles uèlhs qu'an remirat, aborrit, aimat, rigut, plorat, aquelas pòtas qu'an potonejat, begut chucat, aquel casabèc de las dentèlas d'un autre temps qu'amaga un sen qu'a bategat, qu'an alisat, qu'a noirit un nenet, e que lo cap d'un òme s'i es nisat. Agachi aquela femna qu'a joit, qu'a patit, urosa, malurosa, qu'es passada, qu'auriái podut aimar, qu'auriái podut m'aimar. Demòra d'ela aquel imatge, darrièr omenatge d'un ésser que l'a aimada, qualques atòmes desliurats, deslargats dins lo grand Clinamen, ligams entre los vius e la Vida.

En escambar los ans, nos encontram aici, al pè dels cipressièrs. Me diràs pas de non.

Demori quilhat, regde, recuelhit, perdut dins lo grand tot.

Jos lo mantèl, me desfau, me prengui lo sèxe tibat e m'alisi en un anar-venir boniquet los uèlhs perduts dins los sius. Dins un extasi que me brandís al mai prigond, m'escampi sus la tèrra que se chuca la semença.

Bernat BERGÉ

Paratge

E tan prigond raïçava l'òme estranh...

Tan luènh, tan fons s'espandissiá lo flume sebelit, de pos a la maire del potz, que tornèron gisclar, las raïces, de l'autra man de la tèrra, e mai grifol se fasquèron, grifol de saba sabarèla.

E tan rajava d'aquel bòrd la flòta escura, que dins una esbrosada un bòsc empenat s'arborèt. E tan talament bracejavan, los arbres pel meu pitre, tan talament, que s'atrapèron a fulhar dins un parlar novèl.

E mai dins un sanglut n'espeliguèt la flor.

Tan nuèu raïçava lo cant vièlh...

L'Enric

Pel gravilh gris de las alèias

Cruissís sonca lo nòstre pas

Ausisses pas, tu, ausisses pas ?

Truca que trucaràs, ausissi granissar l'oracle de la grava.

La grava trepejaira, pels contravents del raive.

Aquel repic ! L'ausisses pas aquel repic, pel grand tambor de masca de la nuèch ?

Qualqu'un, te disi, qualqu'un se nos vòl disturbar. Qualque augur, qualque àngel. Saique vòl veire se sèm vius. 'Quò's del, solide, del qu'ambe sas alas delarga aquela peiregada !

Ausisses pas la calhassada, coma repetinga pels contravents dels raives ?

Li cal durbir, te disi, li cal durbir. O se nos vai acabar las estelas totas...

Totsants de 2007

Vòli volar

Quicòm me prus.

Coma un remembre pels budèls, sonca de m'estirar. Un remembre de vela, de vela plan tibada.

Quicòm me prus. Vòli volar...

Mès que volavi pel meu raive. E mai volavi per de vrai, sens mots e sens entravas, nadavi del bonur de me veire volar, en tot bracejar de las remas. Viu dins lo vent, lisavi en esprovar mon pes.

Me sèi levat ambe aquel revolum pel ventre. Luènh, luènh dins la mementa dels budèls, lanç de leugieretat.

Sembla-falsa d'un resson de volada ?

Zo sabi ben, çaquelai, que volavi. Entremièg arbres e crums cabussavi, pr'amor de paumar per d'amont la grisalha, en longs rebombs de cinemà mut.

Ara, desrevelhat, casuda. Sonca lo sovenir del vam. Pièl de fum per m'i agrifar.

E mai m'arrapèssi per las brancas de la paraula, casuda, pesuga.

Casuda, rai, que me sèi levat.

Me venon pas los mots

Non sabi pas perquè
Quand sès ambe io contra io
A rasis de ma boca
Me venon pas
Los mots

E mai l'enveja alavetz es un canhòton que se sarra de biais
En quista de flatingas
Un canhòton que friuta
En jaupar : ara ara !
Abans de s'arrucar
Dins lo parfum de fen que lèca per tas mans

Non sabi pas
Perqué parlan pas los canhòts
Non sabi pas

L'enveja es tan canina

Ara qu'i sès pas mai
Tant triga a s'esfumar ta preséncia de gata
Que bèla pausa ondeja
Dins aquel raive d'èrba
Una flaira salvatja que n'en finís pas de fresquejar
De fresquejar

Non sabi pas perquè
Ton abséncia es atal
Tan verda e tant envasissenta
Mès ara me venon los mots
Que te vòlon ambe io contra io

Ara que te tròbi a dire

Frederic FIJAC, Nuèit del 7 de mai de 2007

Tres contaralhas

Le mòrt que parla

Autres còps - i a pas d'aquò tant de temps - èra costuma de velhar les mòrts... (Avián paur bessè que s'escapesson ?)

A Labastida - que sabètz ont es - i aviá un cordonièr que passava per aver pas paur de res, e dels mòrts mens encara.

Tot còp que s'escasiá, aquel brave òme se devoava per aquela corvada.

Un vièlh despieitós que demorava a l'autre cap del vilatge, se prometèc d'i jogar un maishant torn.

Avisèc sos vesins que s'anava fèr passar per mòrt per tal de li fèr un bèl espant.

S'embrondisquèc donc qu'aquel òme s'èra mòrt e anèron pregar le cordonièr de le venir velhar.

El sabia per experiença que la companhia d'un trespasat es tristassa e languissièra. Las nèits semblan plan longas a costat de qualqu'un qu'a tan pauc de convèrsa. Tanben aviá presa la precaucion de s'emportar quelques grolhasses e les utisses qu'caliá per les pedaçar.

Era aquí aqueferat a trabalhar quand, tot d'un còp, sul pic de mièja nèit, le mòrt qu'èra estirat sul lièit se te quilha d'assietons en cridant d'una votz qu'esglasiava :

- Hòu, l'òme ! es pas permés de fèr bruch quand òm velha un mòrt.

Le cordonièr se lèva d'arreu coma mavut per un ressòrt, le martèl a la man, e te m'i fica un bèl truc sus la clòsca en li rebecant :

- Hòu, l'òme ! es pas permés de parlar quand òm es mòrt.

E le mòrt fosquèc mòrt a de bon.

Le carretièr renegaire

A Tolosa, encara abans la guèrra de 14, i aviá de monde que tenián vacas per ne vendre la lait. Òc ben, en vila !...

Dins la carrièra Valada tanben, i èra un estable plen de saumas que la lait n'èra venduda a la crida per las carrièras. Les paisans d'alentorn fornissían la palha per aver le fems. Un còp per setmana, portavan una carretada de palha e se l'entornavan plena de fems.

Atal fasián al covent de las Clarinetas - sòrres de l'òrdre de santa Clara, pensi plan.

Aquí, al mièg de la cort i aviá una aigüera - una gandòla si vos estimatz mai. Un còp, una ròda de la carreta s'i èra engatjada, la carga èra pesuga e les cavals arribavan pas a ne la tirar. Per tant que l'òme fasquèsse petar le foet, per tant que cridèsse "*Anem !*", res a far.

La maire superiora èra a gaitar la manòbra.

Aquel carretier èra un sacrejaire, un renegaire de prumièra. Se ditz ben : "*renegaire coma un carretier*", mas aquel èra plan al dessús de totis.

Quand vegèc que s'en sortiriá pas, se revirèt cap a la sòrre e li diguèt : "*Excusatz ma maire, mas tant que seretz aici, cresi que poirem pas. Seria melhor que vos retirèssetz, perque m'i cal dire de causas, a-n'aquelas bèstias, que riscarián de vos escandalisar.*"

- *Ò ! s'es pas qu'aquò, rai ! fasquèt la superiora... M'en vau, faretz a vòstra fantasiá !*

Alavetz le carretier, en fasent petar le foet, arrinca un bram : "*Remiladius de dius de mila miliards de dius*".

Sul pic, las bèstias fiquèron un còp d'ahi e la carreta fosquèt sortida de la gandòla.

Las filhas del marguilhièr

I aviá un còp, dins un vilatge, un marguilhièr qu'aviá sèt filhas a maridar. Ben sabèt çò que se ditz : "*Le qu'a sèt filhas a maridar, a de qué pensar*". E aquestas èran plan malaisidas a plaçar : l'ainada èra boçuda, la capdeta bòrnia, la tresena ranca, e totes a l'anament...

Le paure òme desesperava de lor trobar marit, quand la sia femna, qu'èra fina e esperdigalhada, li diguèt :

- *Vas véser... Ogan le vin de nòstra vinha es famós coma jamès. De temps en temps, convidarai un gojat del vilatge a la venir tastar, i vantarai las nòstras filhas e en quichant un pauc sus la botelha, n'i a ben qualqu'un que finirai per i fèr dire "òc".*

E galants de desfilar, a l'invitacion de la "dama".

Mas aqueles particuliers, levavan le veire, bevián, charravan, gaitavan un chic las dròllas e, fin finala, tot còp se retiravan.

Davant l'insuccès de l'entrepresa, le marguilhièr - que teniá al siu vin - arrestèt l'afèr en disent a la siuna :

- *Femna veses ?*

*Tot en fasent tastem tistorum
le vin s'en va e las filhas demòran.*

Andrieu LAGARDA

L'occitan blos

Ieu mangi, tu manjas

Dins los mots de formacion populara, per representar lo fonèma inicial de l'adjectiu *jaune*, s'emplega *g+e*, *g+è*, *g+i*, *j+a*, *j+o*, *j+d*, *j+u*. Cal doncas escriure *manjar*, *manjam*, *manjatz* ambe un *j*, mas *mangi*, *que mange*, *que manges*, *que mangem*, *que mangetz* ambe un *g* ; *se passejar*, *nos passejam*, *vos passejatz*, mas *me passegi*, *cal que se passege* ambe un *g* ; *lo mes de genièr*, *lo genolh* ; *jogar*, *lo jòc*, *la justícia*, *jutjar*, *lo jutge*.

Per contra, dins los mots de formacion sabenta, i a *ge* o *je*, *gi* o *ji* segon l'etimologia : *Jerusalèm*, *Jèsus*, *un jesuïta*, *lo jesuïtisme* ambe un *j*, mas *lo gendarma*, *la genealogia*, *generalizar*, *lo genocidi*, *la geologia*, *la geometria*, *la gimnastica*, *la ginecologia*, *lo ginecològue* ambe un *g*.

Degun fa pas la falta d'escriure *la *jimmastica* mas, tròp sovent, n'i a qu'escrivan **manji* (per *mangi*), *me *passeji* (per *me passegi*), **assaji* (per *assagi*).

Aquò es la nòrma grafica de Pompèu Fabra e de Loís Alibèrt. Las doás "lengas bessonas", lo catalan e l'occitan, an la meteissa distribucion d'emplec de las doás letras *g* e *j*. Es un dels nombroses punts ont se concretiza lo grand principi d'Alibèrt d'alinhair lo mai possible la nòrma grafica de la lenga nòstra sus la del catalan.

Per saber se cal escriure *ge* o *je*, *gi* o *ji*, cal consultar un bon diccionari occitan. Lo mai sovent, la nòrma de l'occitan es la meteissa que la de las autras lengas neolatinas. Escrivèm *la geometria* (e non pas *la *jeometria*), coma en portugués (*geometria*), en castelhan (*geometría*), en catalan (*geometria*), en italian (*geometria*), en francés (*géométrie*), en romanés (*geometrie*).

Aquel destriament entre *ge* o *je* es pas fonologic (e donc simple), es etimologic (e donc complicat). Es lo prètz a pagar per tal que l'occitan faga partida dignament de la granda familha de las lengas neolatinas que va, en Euròpa, de Lisbona a Bucarèt.

Jacme TAUPIAC, lo 18/07/2007

Èra l'estiu de Sant Martin

Qualqu'un qu'escrivi en occitan deu consultar lo mai sovent possible la *Gramatica occitana* de Loís Alibèrt. (Primièra edicion : 1935 ; segonda edicion, corregida per Ramond Chabèrt : 1976).

A la pagina 254 de l'edicion de 1935, l'autor explica que "los noms de fèstas e de ceremònas religiosas pòdon èsser assimilats als noms pròpris emplegats sens article". [Ai ajustats los accents grafics a fèsta, ceremònas, pòdon, pròpris].

Aquò vòl dire que, plan sovent, dins un occitan blos e natural, s'emplega pas l'article definit mentre que s'emplega en francés. Aicí qualques unes dels exemples portats per Alibèrt :

Aurà vint ans per Candelèira. (Arsèni Vermenosa, de la region d'Orlhac. Referéncia non-indicada). "Il aura vint ans à *la Chandeleur*". Coma arriba plan sovent, s'emplega la preposicion per en occitan e à en francés.

Quand Nadal es sens luna, de cent fedas n'escapa pas una. (Provèrbi). "Quand *la* Noël est sans lune, sur cent brebis pas une n'en réchappe".

De Santa Catarina a Nadal, lo es es egal. (Provèrbi). "De la Saint-Catherine à *la* Noël le mois est égal".

Entre Martror e Nadal, la culhida dins l'ostal. (Provèrbi). "Entre *la* Toussaint et *la* Noël, la récolte doit être rentrée".

Un pauc davant Totsants. (Claudi Peiròt, nascut a Milhau lo 3 de setembre de 1709). "Un peu avant *la* Toussaint".

Dins l'excellent *Dictionnaire de la langue romano-castraise*, de Joan-Pèire Cosinièr (1850), se tròba, a l'article *Nadal*, aqueste exemple ont s'aplica la meteissa nòrma : *Vendrem per Nadal.* (Grafia originala : *Bendren per nadal*). "Nous viendrons à *la* Noël".

Sus aquel punt del non-emplec de l'article davant un nom de fèsta, i a coïncidècia entre la lenga dels escrivans qu'emplègan un occitan autentic, la lenga parlada, la nòrma alibertina e la nòrma preconizada per las bonas gramaticas coma : Guy Martin, bernard Moulin, *Grammaire provençale*, 1998, pagina 38.

Cal donc dire *Èra l'estiu de Sant Martin.* (En francés : *C'était l'été de la Saint-Martin*).

Jacme TAUPIAC, lo 19/07/2007

Dins l'edicion

* *Agost de guèrra* de Miquèl Decòr, roman (120 p. - 12,50 € - IEO coll. A tots 2007)

* *Joan de Solinhac* de Joan-Bernat Vasselhas, roman (10 € - IEO coll. A tots 2007)

* *Mémoires du Chevalier de Lanaspèze* de Jacques Vedel, roman bilingue oc/fr (320 p. - 20 € - en çò de l'autor - 34 Car. De Chaussas - 31200 TOULOUSE)

* *Lo molin dau Frau* d'Eugène Le Roy, trad. occitana per Joan-Jacme Dugros (490 p. - 25 € - Lo Bornat dau Perigòrd - 13 rue Kléber - 24000 PÉRIGUEUX)

* *Tres per tres* d'Andrieu Lagarda, contes (144 p. - 12 € - IEO-IDECO PUÈGLAURENÇ)

* *Lo pont* d'Estève Roux, novèlas (136 p. - 13 € - ed. Novelum - 95 rota de Bordèu - 24430 MARZAC)

* *Marianne fille de Puylaurens ou comment fut baptisée la République* de Robèrt Marti (64 p.- 12 € - IEO-IDECO PUÈGLAURENÇ)

* *Que dalle ! Quand l'argot parle occitan* de Florian Vernet (94 p. - 10 € - IEO-IDECO PUÈGLAURENÇ)

* *Tot en un* de Joan-Claudi Serres, lexique Oc/Fr, Fr/Oc (16 € - IEO-IDECO - BP 6 - 81700 PUÈGLAURENÇ)

Provèrbes

L'amistat

- *Diga-me amb qui te fas,
te dirai çò que seràs.*

- *Del valent e del ric,
tot lo monde vòl èsser l'amic.*

- *Qui n'a d'argent a pauc d'amics.*

- *Lo paure es sens amic,
coma l'autan es sens abric.*

- *Los bons comptes,
fan los bons amics.*

- *Un amic ne pòt menar un autre.*

- *Amics, duscas a la borsa.*

- *Un escut a la pòcha es un plan bon amic.*

- *Qui prèsta a un amic,
se prepara un enemic.*

- *Dieu non te fasca tan ric,
que non coneissas un amic.*

Reculhit per Andrieu LAGARDA